

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه

فصل اول: آناتولی از ورود سلجوقیان تا تشکیل دولت عثمانی

Error! Bookmark not defined.

ورود سلجوقیان به خراسان و تشکیل دولت سلجوقی

Error! Bookmark not defined.

اوضاع جغرافیایی و فرهنگی آناتولی پیش از ورود ترکان

Error! Bookmark not defined.

اوضاع امپراتوری ییزانس در آستانه تشکیل حکومت عثمانی

Error! Bookmark not defined.

عامل جمعیتی آناتولی در دوره شکل‌گیری عثمانی

Error! Bookmark not defined.

شرایط اجتماعی، اقتصادی و تاریخی آناتولی پیش از شکل‌گیری دولت عثمانی

Error! Bookmark not defined.

زندگی شهری در آناتولی

Error! Bookmark not defined.

گسترش شهرنشینی و شکل‌گیری سازمان‌های اخیان در آناتولی

Error! Bookmark not defined.

فصل دوم: تشکیل دولت عثمانی (از تأسیس تا اقتدار)

Error! Bookmark not defined.

آغاز گسترش نفوذ عثمانی در روم ایللی

Error! Bookmark not defined.

شکست عثمانی از امپراتور، آغاز دوره فتوت و بازسازی عثمانی

Error! Bookmark not defined.

دوران واکتاف و مشی کلات داخل

Error! Bookmark not defined.

پیروزی عثمانی در نبردهای چالدران، مرج دابق و یدانه و حل موقتی ...

Error! Bookmark not defined.

عظمت عثمانی و تبدیل آن به امپراتوری جهانی

Error! Bookmark not defined.

گسترش امپراتوری در شرق و غرب

Error! Bookmark not defined.

گسترش نفوذ عثمانی در دریای مدیترانه و اقیانوس هند

Error! Bookmark not defined.

فصل سوم: دولت عثمانی در دوره رکود و توقف

Error! Bookmark not defined.

ظاهر شدن ضعف نظامی عثمانی و آغاز آرایش جدید

Error! Bookmark not defined.

قرن یازدهم ق / هفدهم م، آغاز توقف عثمانی

Error! Bookmark not defined.

اقدامات خاندان کوپرول و برای اصلاح جامعه

Error! Bookmark not defined.

عقب نشینی از ویسنتین به کارلوفچ

Error! Bookmark not defined.

مروری به تحولات عثمانی از شکل‌گیری تا توقف

Error! Bookmark not defined.

آغاز تحولات حوزه بالکان

Error! Bookmark not defined.

عاقبت عثمانی بعد از معاهده کوچوک قینارجیه

Error! Bookmark not defined.

فصل چهارم: عصر اصلاحات

Error! Bookmark not defined.

اصلاحات زمامان سلطان عبدالحمید اول

Error! Bookmark not defined.

نیوآوری و اصلاحات دوران سلطان سلیم سوم

Error! Bookmark not defined.

بردهای عثمانی با فرانسه، روسیه و انگلیس و اتحاد آنها

Error! Bookmark not defined.

به تخت نشستن سلطان محمود دوم و اصلاحات او

Error! Bookmark not defined.

صلح با انگلیس عاقبت اولین اتحاد روسیه

Error! Bookmark not defined.

اصلاحات سلطان محمود دوم

Error! Bookmark not defined.

عثمانی و مسئله شورش

Error! Bookmark not defined.

صندوق فرماندهان تنظیمات و اصلاحات

Error! Bookmark not defined.

بردهای کریمیه و مسئله پناهندگان

Error! Bookmark not defined.

نبردهای دوم کریمه

Error! Bookmark not defined.

ببروز مشکلات داخلی در زمان سلطان عبدالحمید دوم

Error! Bookmark not defined.

مسئله آرامی

Error! Bookmark not defined.

مسئله کسرت و نبرد یونان و عثمانی

Error! Bookmark not defined.

مسئله مقدونیه

Error! Bookmark not defined.

گسترش ولایات عرب

Error! Bookmark not defined.

اواخر حکومت سلطان عبدالحمید دوم

Error! Bookmark not defined.

مشکلات عثمانی در دوره مشروطیت دوم

Error! Bookmark not defined.

نبردهای عثمانی با ایتالیا و از دست دادن آخرین قلمرو عثمانی در ...

Error! Bookmark not defined.

فصل پنجم: جنگ جهانی اول و فروپاشی

Error! Bookmark not defined.

جنگ جهانی اول و سرنوشت عثمانی

Error! Bookmark not defined.

متارکبه صلح و سالهای سقوط

Error! Bookmark not defined.

آتاترک و آغاز مجادله ملی تا انعقاد معاهده صلح لوزان

Error! Bookmark not defined.

معاهده لوزان و تثبیت سرحدات عثمانی از قلمروهای باقیمانده امپراتوری

Error! Bookmark not defined.

عوامی ل مـؤثر در فروپاشی امپراتوری عثمانی

Error! Bookmark not defined.

فصل ششم: تشکیلات اداری، نظامی و علمی

Error! Bookmark not defined.

تشکیلات اداری عثمانی

Error! Bookmark not defined.

عناوین پادشاهی اهان عثمانی

Error! Bookmark not defined.

تشکیلات دربار

Error! Bookmark not defined.

اداره شـهرها

Error! Bookmark not defined.

نظام اراضی

Error! Bookmark not defined.

تشکیلات نظامی

Error! Bookmark not defined.

تشکیلات نظام ایالات

Error! Bookmark not defined.

سپاه عساکر مناصب ورة محمدیه

Error! Bookmark not defined.

نیروهای دریایی

Error! Bookmark not defined.

سیاست مالی عثمانی

Error! Bookmark not defined.

تشکیلات علمیة عثمانیة

Error! Bookmark not defined.

رونند دگرگونی سازمان‌های عالی عثمانی

Error! Bookmark not defined.

چگونگی گسترش تجارت غیر مسلمانان و نابودی اقتصاد داخلی

Error! Bookmark not defined.

ایجاد سفارتخانه‌ها و نقش سفرا در تحولات امپراتوری عثمانی

Error! Bookmark not defined.

فصل هفتم: فرهنگ، هنر و ادبیات

Error! Bookmark not defined.

ادبیات عثمانی

Error! Bookmark not defined.

ادبیات دوران اسلامی ترکی

Error! Bookmark not defined.

نقش زبان فارسی در دولت عثمانی

Error! Bookmark not defined.

فرهنگ عثمانی

Error! Bookmark not defined.

دوره تکوین هنر و تمدن عثمانی

Error! Bookmark not defined.

کارگاه‌های هنری دربار عثمانی

Error! Bookmark not defined.

تأثیر مؤسسه‌های بیزانسی بر عثمانی

Error! Bookmark not defined.

فصل هشتم: تحولات فکری

Error! Bookmark not defined.

عنوان

صفحه

جریان‌های فکری شکل گرفته در عثمانی از قرن دوازدهم ق/هجدهم م تا ...

Error! Bookmark not defined.

نوع‌ثمانیان و زمینه‌های شکل‌گیری آنها

Error! Bookmark not defined.

نو عثمانیان و اندیشه مشروطیت

Error! Bookmark not defined.

پیدایش اندیشه اتحاد اسلام

Error! Bookmark not defined.

مسئله خلافت در عثمانی

Error! Bookmark not defined.

دیدگاه علمای درباره خلافت عثمانی

Error! Bookmark not defined.

گسترش اتحاد اسلام در زمان سلطان عبدالحمید دوم

Error! Bookmark not defined.

تأثیر خلافت در قلمروهای اسلامی

Error! Bookmark not defined.

شکل گیری جمعیت اتحاد و ترقی

Error! Bookmark not defined.

علل گرایش هواداران اتحاد و ترقی به پان ترکیسم

Error! Bookmark not defined.

فصل نهم: دیپلماسی عثمانی با شرق و غرب

Error! Bookmark not defined.

عثمانی و شرق

Error! Bookmark not defined.

عثمانی و غرب

Error! Bookmark not defined.

فصل دهم: اوضاع خاورمیانه پس از فروپاشی عثمانی

Error! Bookmark not defined.

عربها و انقلاب ترکیان جوان

Error! Bookmark not defined.

صفحه

عنوان

نتیجه

Error! Bookmark not defined.

۲۷۳

نقشه‌ها

منابع و مآخذ

Error! Bookmark not defined.

الف) فارسی

Error! Bookmark not defined.

ب) مقدمات

Error! Bookmark not defined.

ج) لاتین

Error! Bookmark not defined.

واژه‌نامه تخصصی

Error! Bookmark not defined.

پیشگفتار

عثمانی یکی از امپراتوری‌های پایا و بزرگ تاریخ است که نزدیک به هفت قرن به نحوی در حوادث مهم دنیا و به خصوص دنیای اسلام مؤثر بوده است. این امپراتوری بنیان خود را از اواخر قرن هفتم ق / سیزدهم م از یک حکومت کوچک محلی مرزنشین با فلسفه غزا و جهاد آغاز و تا پشت دروازه‌های وین پیشروی کرد. ولی از قرن دهم ق / شانزدهم م به علل گوناگونی چون رنسانس و تحولات دنیای غرب و هماهنگ نشدن عثمانی با این تحولات، شکست مداوم در جنگ‌ها، به دست نیاوردن غنایم، سرمایه‌گذاری نکردن در یک اقتصاد بنیادی و همچنین خوگرفتن نظامیان به غنایم ساده غزا، توقفش آغاز شد. شایان ذکر است که اگر در سیاست دولت‌های غربی برای نابودی عثمانی، هماهنگی صورت می‌گرفت، عثمانی نمی‌توانست تا قرن بیستم دوام آورد.

در این کتاب سعی شده است به عوامل شکل‌گیری، توسعه، توقف و فروپاشی این امپراتوری پرداخته شود. در اینجا وظیفه خود می‌دانم از همکار فاضل و ارجمند جناب آقای دکتر حسن حضرتی برای صرف وقت و دانش خود برای ویرایش علمی متن و سرکار خانم ملیحه سرخی به سبب ویراستاری کتاب، قدردانی کنم؛ همچنین لازم می‌دانم مراتب سپاسگزاری خود را از سازمان «سمت» که امکان انتشار کتاب‌های درسی را برای بالا بردن آگاهی دانشجویان فراهم می‌کند، اعلام نمایم. به طور ویژه از زحمات بی‌دریغ مدیران سابق و کنونی گروه تاریخ سازمان، آقایان دکتر حسین مفتخری و زهیر صیامیان و نیز سرکار خانم مریم شجاعی کارشناس کوشای گروه تاریخ و سرکار خانم سمیه یحیوی مسئول محترم تجدید چاپ

قدردانی می‌نمایم. همچنین از دکتر محمدحسین رفیعی به دلیل مطالعه مجدد اثر و افزودن واژه‌نامه تخصصی کمال تشکر را دارم.

با توجه به نیاز به تکمیل موضوعات تاریخ عثمانی و ترکیه، فصل‌های جدیدی که درباره روابط خارجی عثمانی و اوضاع خاورمیانه بعد از فروپاشی عثمانی است، به ویراست جدید کتاب اضافه شد. همچنین با توجه به فضای ناآشنای درس «تاریخ عثمانی» برای دانشجویان کارشناسی تاریخ، تلاش شد با افزودن بخشی تحت عنوان «واژه‌نامه تخصصی» در انتهای اثر، توضیحاتی پیرامون برخی کلمات و تعبیر که غالباً به زبان ترکی است اضافه شود. امیدوارم این اضافات مقبول خوانندگان فرزانه قرار گیرد.

محمدتقی امامی خوبی

تهران، تیر ۱۳۹۹

مقدمه

ترکان یکی از اقوام قدیمی و پردوام تاریخ بوده‌اند که به علل مختلف، سرزمین مادری خود آسیای مرکزی را ترک کردند و در قاره‌های آسیا، اروپا و آفریقا پراکنده شدند. این قوم با این حرکت، نقش مهمی در تاریخ ایفا کردند که آنها را از سایرین متمایز کرده است. در سایر ملیت‌ها به سبب زندگی در یک اجتماع مشخص، بررسی و تحقیق در مورد آنها در هر زمان امکان‌پذیر است، ولی بررسی دقیق وضع زندگی ترکان، به علت مهاجرت‌های مداوم از راه‌های گوناگون و ساکن شدن در قلمروهای مختلف، آسان نیست. بیشتر مورخان، سرزمین اصلی و اولیه ترکان را حوالی کوه‌های آلتایی در آسیای مرکزی ذکر می‌کنند که کوچ مداوم ترکان، از این منطقه به دیگر نقاط دنیا صورت گرفته است.

هیچ قومی به خودی خود حاضر به ترک خانه و کاشانه خود نیست. بیشتر کوچ‌های مهم دنیا به دلیل ضرورت‌های مهم تاریخی صورت گرفته است. کوچ ترکان نیز به علل مختلفی چون مشکلات اقتصادی، وجود اراضی نامرغوب و تأمین نشدن زندگی، خشکسالی‌های بزرگ صحرا، ازدیاد جمعیت، محدودیت مراتع و زمین‌های کشاورزی و تأمین غذا فقط از راه دامداری بوده است. از این‌رو، گاهی حملات و مهاجرت‌هایی برای تصاحب منافع اقتصادی و تجاری به قلمرو اقوام همسایه صورت می‌گرفت.

محیط زندگی نیز در شکل‌گیری روحیه ترکان مؤثر بوده که همواره بدون ترس به سوی افق‌های نامعلوم سرازیر می‌شدند. آنان همیشه در میان مرگ و زندگی به سر می‌بردند و موفقیت در این حرکت‌ها انگیزه آنها را افزایش می‌داد و به سوی اهداف جدید رهنمون می‌کرد؛ همچنین آنها را برای تصاحب دنیای بزرگ به منظور ایجاد یک

حکومت بزرگ جهانی، سوق می‌داد. برای صحرائشینان، تصاحب ییلاق‌های جدید، فرهنگ خاص خود را شکل می‌داد؛ به همین دلیل سعی می‌کردند در نقاطی نظیر مناطق جنگلی و مرطوب توقف کنند که با فرهنگ آنها مغایرت نداشت؛^۱ البته در صورت قرار گرفتن در تنگنا، مجبور به ترک فرهنگ خود می‌شدند؛ نظیر مهاجران قلمروهای چین، بالکان و هندوستان.^۲ این مهاجرت‌ها گاهی از شرق به غرب و گاهی نیز از غرب به شرق صورت می‌گرفت. در این پژوهش، مهاجرت‌های شرق به غرب که سلجوقیان نیز از این گروه بودند، مورد بحث قرار خواهد گرفت. حرکت‌های غرب نیز در دو جهت جنوب و غرب دنبال می‌شد. مهاجرت‌های جنوبی باعث تشکیل دولت‌هایی در چین شد، ولی مهاجرت‌ها به سمت غرب، در شمال و جنوب دریای خزر گسترده شده است. حرکت‌های شمالی زمینه‌ساز تشکیل حکومت‌های مختلف در شرق و اروپای مرکزی شد.

شاخه دوم به دلیل برخورد با سد دفاعی ایران، به هندوستان متمایل شد، ولی با شکست ایران به وسیله عرب‌ها، راه سوم نیز گشوده شد. بیشتر ترکان از سرحدات شرقی وارد دنیای اسلام شدند. مهاجران شمال خزر، در گروه‌های بزرگ، با تشکیل دولت‌ها و قبول مسیحیت، ارتباط خود را با سرزمین مادری قطع کردند؛ ولی گروه‌هایی که به مناطق اسلامی مهاجرت کردند، با حفظ ارتباط خود با سرزمین مادری و با حفظ هویت خود، توانستند تا به امروز نیز هویت و موجودیت سیاسی خود را حفظ کنند.^۳ برخورد اعراب با ترکان پس از ورود آنها به ماوراءالنهر و خراسان، آغاز شد. رفته‌رفته موقعیت اعراب در ماوراءالنهر با مشکل مواجه شد. اعراب برای رهایی از مشکلات ترکان، از خود آنها استفاده کردند.

پس از گسترش اسلام به آسیای مرکزی، دو قدرت بزرگ چین و اعراب در مقابل هم قرار گرفتند. پیروزی اعراب در نبرد طراز در سال ۱۳۳ ق/ ۷۵۱ م سرنوشت

۱. Togan, ۱۹۷۰, Vol. ۱, pp. ۵ & ۱۳۴.

۲. Kafesoğlu, ۱۹۷۷, pp. ۲۸-۳۶.

۳. Köymen, ۲۰۰۴, pp. ۳-۵.

آسیای مرکزی را برای عالم اسلامی روشن کرد. دوستی اعراب و ترکان، با ارسال هدایا به امرای خراسان و ماوراءالنهر تکمیل شد.^۱ ترکان پیش از قبول اسلام، تحت تأثیر تمدن‌های مختلف، به طور غیر منسجم به تکاپو می‌پرداختند. حکومت‌های محلی ترک، یهودی، مسیحی، مانوی و بودایی مانع از تشکیل یک دولت مقتدر ترک می‌شدند. در قرن پنجم ق/ یازدهم م با وجود غلبه اعراب بر آسیای مرکزی و حاکم بودن آنها بر تمدن خاورمیانه، هیچ دینی نتوانسته بود بر اقوام این نواحی حاکمیت کامل داشته باشد.^۲ در زمان سامانیان نفوذ ترکان در ماوراءالنهر افزایش یافت و به تدریج این نواحی زیر نفوذ ترکان مسلمان درآمدند. ترکان پس از نفوذ اسلام به آسیای مرکزی و برقراری ارتباط با مسلمانان، به اسلام علاقه نشان دادند و امرای بلخ، سغد، اشروسنه، فرغانه و جوزجانان با قبول اسلام، حاکمیت اسلام را پذیرفتند.^۳

جمعیت زیادی از ترکان، مسلمان شدند. در قرن سوم ق/ اواسط قرن نهم م از سوی ترکان، حرکتی به سمت غرب آغاز شد. این ترکان در ترکستان غربی به تدریج در کنار امرای عرب، طاهریان و سامانیان قرار گرفتند که غالباً از قبایل قارلوق، اوغوز (= غزها) و توخسی بودند. قراخانیان در «تیانشان»، وسط بلغارها و حوالی ایدیل (ولگا) ساکن شدند و اوغوزها نیز پس از آنکه تابع خزرها شدند، در حوالی دریاچه آرال و خزر سکنا گزیدند. اوغوزهای ناحیه بلاساغون طی سال‌های ۳۲۸-۳۴۹ ق/ ۹۴۰-۹۶۰ م به صورت جمعی اسلام را قبول کردند و فرهنگ و تمدن اسلامی به وسیله آنان در ترکستان غربی برقرار شد. با پذیرش دین اسلام از سوی ترکان به شکل عمومی بر گستره جهان اسلام افزوده شد.^۴ این گروه از ترکان، در حالی که تحت نفوذ قبایل کوچک خود بودند، پس از برقراری مناسبات سیاسی با قراخانیان، غزنویان و سامانیان، به تدریج موفق به تشکیل حکومت شدند. ترکان قراخانی فقط در قلمرو

۱. Köymen, ۲۰۰۴, pp. ۵-۷.

۲. Ibid.

۳. Togan, ۱۹۷۰, p. ۵۵.

۴. Ibid., p. ۷۶.

شمال شرق دنیای اسلام به حکومت پرداختند و غزنویان نیز حکومتی از غلامان با اکثریت غیر ترک تشکیل دادند؛ اما در این میان، فقط سلجوقیان بودند که با تشکیل یک امپراتوری بزرگ و یکپارچه، از قلب آسیا تا مدیترانه و از کوه‌های قفقاز تا اقیانوس هند، عامل گسترش اسلام شدند.^۱ با افزایش جمعیت اوغوزها در آسیای مقدم (شامل کشورهای ترکیه، سوریه، لبنان، اردن، اسرائیل^۲، عراق، ایران، عربستان و یمن)، مهاجرت سلجوقیان نیز آغاز شد. سلجوقیان پس از شکست در شرق دریاچه آرال و پس از عبور از خوارزم شمالی در شرق خراسان، در وضع بسیار ناگواری قرار گرفتند، اما بعدها با تثبیت موقعیت خود، فتوح را آغاز و در آسیای مقدم، قلمرو جدید ترک را تأسیس کردند. با آمدن جمعیت جدید به وسیله مغولان، سرزمین جدید تثبیت و پس از فروپاشی سلجوقیان آناتولی، زمینه تشکیل امپراتوری بزرگ عثمانی فراهم شد.^۳

سلجوقیان اولین حکومت از ترکان مسلمان با منشأ ایلی بودند که در قرن پنجم ق/ یازدهم م امپراتوری عظیمی را در شرق میانه تأسیس کردند. با اینکه اکثر آنها از غزها بودند، اما دیگر گروه‌های ترک نیز در تأسیس این امپراتوری نقش داشتند. از آن جهت که در اطراف شخصی به نام سلجوق گرد آمده بودند، امپراتوری آنها، سلجوقیان نام گرفت که در ایران، عراق، سوریه، و آناتولی فعلی حکومت‌هایی تشکیل داده بودند و روی هم‌رفته بیش از سیصد سال تداوم یافتند. سلجوقیان از طایفه قنق^۴ از غزها بودند. دقاق پدر سلجوق در بین ترکان به «دمیر یایلی» (آهنین کمان) شهرت داشت. بنا به آداب و رسوم و سنن قدیمی ترکان،

۱. Köprülü, ۲۰۰۳, p. ۱۸۸.

۲. به شهادت قطعی تاریخ، دولت اسرائیل با تهدید و اعمال نفوذ کشورهای استعمارگر غربی در منطقه پدید آمده، به همین جهت جمهوری اسلامی ایران آن را به رسمیت نمی‌شناسد. اشاره به نام آن در این کتاب هم از باب توصیف چیزی است که هست - هرچند ظالمانه و غاصبانه است - و هرگز به معنای تأیید آن نیست (ناشر).

۳. Togan, ۱۹۷۰, p. ۷۶.

۴. Kinik

کمان نشان حاکمیت و بیانگر فرمانروایی بود.^۱ در بعضی از منابع همین عنوان به صورت «قوس الحدیده» آمده است که همان معنی را دارد و در میان تمامی ترکان دشت خزر نیز با این عنوان، شناخته شده بودند. خواجه نظام‌الملک توسی نیز تأکید کرده است که دودمان سلجوق نسل به نسل فرمانروا بوده‌اند. بعضی از منابع با استناد به قدرت حکومت خزرها، دقاق جد سلاجقه را وابسته به خزرها دانسته، وجود نام‌هایی چون اسرائیل و میکائیل را به علت نزدیکی سلجوقیان با ترکان خزر می‌دانند که یهودیت در میان آنها رسوخ کرده بود.^۲ بارتولد معتقد است که سلجوقیان در شمال، به دلیل فشار قیچاق‌ها، کوچ بزرگ خود را آغاز کردند. این فشارها نیز به سبب تنگی سرزمین و ناکافی بودن مراتع بوده است.^۳ غزها هنگام ترک ینی‌کند، مرکز قشلاق خود که بین خزر و آرال قرار داشت، از وابستگان به طایفه قنق همراه با سایر غزهای تحت فرمان سلجوق، تعداد بی‌شماری اسب، شتر، گوسفند و گاو با خود آوردند. ورود سلجوق به شهر جند، واقع در ساحل شمال سیردریا (سیحون)، سرآغاز دگرگونی‌های مهم آن دوران شد. در واقع، قبول اسلام از طرف گروه‌های زیادی از ترکان به علت استقرار در محیطی مسلمان‌نشین و تأمین امکانات سیاسی و اقتصادی، آنان را ضرورتاً مجبور به پذیرش اسلام کرد.

سلجوق دولتمرد شایسته‌ای بود؛ لذا با دعوت از علمای سرزمین‌های مناطق اسلامی همسایه نظیر خوارزم و بخارا، به اتفاق غزهای وابسته به خود، به اسلام گروید و پس از آن بود که در منابع از آنها به نام سلجوقی یاد شده است. بدین ترتیب، این گروه از ترکان از نظر سیاسی و اجتماعی، هویت جدیدی یافتند و سلجوق به عنوان یک غازی و مجاهد در راه اسلام، وارد جنگ با اوغوزهای کافر شد و به لقب «ملک‌الغازی» مشهور شد.^۴ وی از این جنگ‌ها در دو جهت سود برد؛ اول اینکه برخی از ترکانی را که به شرکت در جنگ تمایل داشتند به سوی خود

۱. حسینی، ۱۳۸۰، ص ۳۵.

۲. کسلر، ۱۳۶۱، ص ۱۳۴-۱۳۵.

۳. راوندی، ۱۳۳۳، ص ۸۶؛ بارتولد، ۱۳۷۶، ص ۷، ۸ و ۶۱.

۴. ابن‌فندق، ۱۳۶۱، ص ۷۱.

جلب کرد و با شکست نیروهای یبغوی غز در جند و حوالی آن، موفق شد یک حکمرانی مستقل تأسیس کند و از طرف همسایگانی نظیر سامانیان به رسمیت شناخته شود. وجه دوم منفعت او این بود که پس از به دست آوردن موقعیت مهم سیاسی و نظامی در ماوراءالنهر، به دنبال درخواست دولت سامانی برای سرکوب قراخانیان، سپاهی به فرماندهی پسرش ارسلان (میکائیل)، به کمک سامانیان فرستاد. به همین سبب مناطق بین بخارا و سمرقند و نیز حوالی قصبه نور به آنها واگذار شد. سلجوقیان در درگیری‌های میان سامانیان و قراخانیان با اتخاذ سیاست مناسب، موفقیت‌هایی به دست آوردند.^۱

سلجوق چهار پسر داشت. میکائیل فرزند ارشد او در زمان حیات پدر کشته شد. دو پسر میکائیل به نام‌های طغرل و چغری نزد پدر بزرگ تربیت شد و طبق رسوم اوغوزها، ارسلان که عنوان یبغو داشت، بعد از سلجوق در رأس تشکیلات قرار گرفت. برادرش موسی عناوینی چون اینال، اینانج و یبغو گرفت و دستیار ارسلان شد. طغرل و چغری در آن زمان، حدود چهارده الی پانزده سال داشتند و به عنوان بیک، مقامی در این تشکیلات به دست آوردند. وابستگان به خاندان سلجوقی در زمان حاکمیت ارسلان یبغو، بر اساس نظام قدیم دولتشان، در رأس گروهی از ترکمن‌های وابسته به خود قرار داشتند. هنگام ورود به ماوراءالنهر، متحد آنها دولت سامانی، از میان رفته و منطقه بخارا و سمرقند بین غزنویان و قراخانیان تقسیم شده بود؛ بنابراین سلجوقیان در صدد جلب اعتماد آنها برآمدند، ولی بی‌اعتمادی طرفین سبب بروز نبردهایی میان آنان شد. پس از حوادث بسیار، به دلیل آنکه سلجوقیان تحت فشار سیاسی قرار گرفته بودند، گروه‌هایی به فرماندهی چغری بیک، به علت نیاز و کمبود اراضی و مراتع، هجوم مشهور خود به آناتولی شرقی را آغاز کردند (۴۰۷-۴۱۲ ق/۱۰۱۶-۱۰۲۱ م).^۲

۱. Turan, ۱۹۶۹, Vol. II, pp. ۱۴۲-۱۷۸.

۲. میرخواند، ۱۳۵۷، ص ۵۵.